

(Font: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Cauterets>.) (Traducció i adaptació: Miquel Àngel Gibert.)

Cauterets¹ (occ., Cautarés) és un municipi francès situat al sud-oest del departament dels Alts Pirineus, a la regió d'Occitània. Molt extens, voreja l'Aragó pel sud i està envoltat de tretze municipis francesos.

Històricament i culturalment, el municipi es troba a la província de Lavedan, a la part sud-oest de la Bigorra, i està format per un conjunt de set valls aigües amunt de la ciutat de Llorda. Des del punt de vista històric, pertanyia a Gascunya i, més específicament, al comtat de Bigorra.

Exposat a un clima de muntanya, és drenat pel gave ('torrent pirinenc') de Pau.² Inclòs dins del Parc Nacional dels Pirineus, el municipi compta amb un patrimoni natural remarcable: quatre espais Natura 2000 (els "gaves de Pau i Cauterets [i el congost de Cauterets]"), el "Moun Né de Cauterets, pic de Cabaliros", "Péguère, Barbat, Cambalès" i "Gaube, Vinhamala") i dotze espais naturals d'interès ecològic, faunístic i florístic.

¹ *Cauterets* ve del llatí (*villa/vallis*) *caldarensis*: (vil·la o vall) on hi ha banys calents; en gascó, *los cautarers*.

² El gave de Pau (passa per Pau) és continuació del de Cauterets. Un gave rep noms diferents al llarg del seu recorregut.

Cauterets és un municipi rural amb 870 habitants l'any 2020, després d'haver viscut un pic de població de 1.989 habitants l'any 1881.

És alhora una estació termal i un centre d'esports d'hivern.

A Cauterets es parla gascó, el dialecte més occidental de l'occità, prou diferenciat per raó d'un substrat basc.³ (L'aranès és un subdialecte del gascó pirinenc.)

Situació

Envoltat d'altres muntanyes pirinenques, el municipi de Cauterets s'estén per l'estreta vall del gave de Cauterets, torrent de muntanya que prolonga el gave de Lutour i el gave du Marcadau. Des del poble s'accedeix a nombroses rutes de senderisme que menen a llocs turístics naturals, com ara el Péguère, l'estany de Gaube, el petit Vinhamala (3.032 m) i el pont d'Espanya, un poble al vessant de la muntanya creuat per una cascada, o el petit massís de la Fruitière.

L'altitud mínima, 503 m, se situa al nord, on el gave de Cauterets surt del terme municipal i entra al de Soulom. L'altitud màxima, amb 3.298 m, correspon al punt més alt dels Pirineus francesos, el Vinhamala, a la frontera amb l'Aragó.

Pel que fa al **clima**, a Cauterets és suau a l'estiu. La temperatura mitjana és de 17 °C, la mínima mitjana és de 12,1 °C i la màxima mitjana, de 21,9 °C. El 1979 hi va haver una mínima rècord de 3 °C i el 1989, una màxima rècord de 36 °C. (Plusmarques a banda, tot indica que ni passarem tan fred a les nits ni tanta calor de dia com en altres campaments.)

El municipi de Cauterets forma part del **Parc Nacional dels Pirineus**. Aquesta àrea protegida, creada l'any 1967, acull una fauna rica i específica d'especial interès, amb grans poblacions d'isards, colònies de marmotes reimplantades amb èxit, grans rapinyaires (trençalòs, voltor, aufrany, àguila daurada), galls fers i rates almesqueres, així com ossos bruns. Hi ha un altre espai protegit al municipi: l'embassament Poidarrius (Puydarrieux), amb una superfície de 268,10 ha.

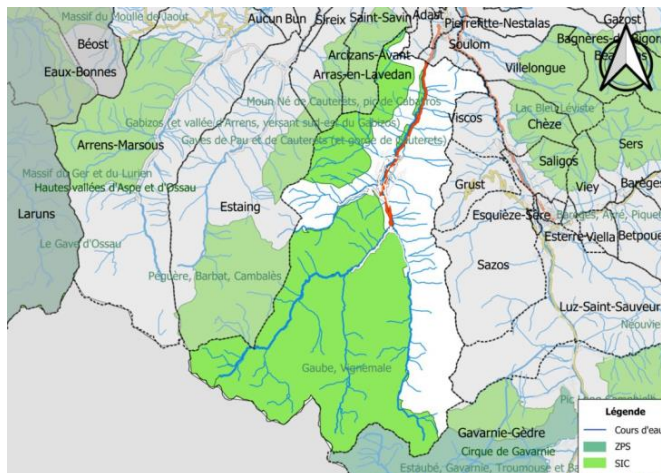
La **xarxa Natura 2000** és una xarxa ecològica europea d'espais naturals d'interès ecològic desenvolupada a partir de les directives europees d'hàbitats i aus, formada per zones d'especial conservació (ZEC) i zones d'especial protecció per a les aus (ZEPA). Es van definir quatre espais Natura 2000 al municipi d'acord amb la directiva d'hàbitats:

- 1) "Péguère, Barbat, Cambalès", amb una superfície de 4.651 ha, acull conjunts notables de pins negres i pins rojos.
- 2) El "mount Né de Cauterets, pic de Cabaliros", amb una extensió de 3.703 ha, presenta una vegetació característica de l'alta muntanya pirinenca sobre substrats calcaris i silicis.

³ Els mots *gascó* i *basc* tenen el mateix origen etimològic: *vascon*. *Gascó* és una adaptació aquitanoromana de la pronúncia germànica *Waskon*.

3) Els “gaves de Pau i Cauterets (i el congost de Cauterets)”, amb una superfície de 482 ha, són a cavall de dos dominis biogeogràfics: l’atlàntic, en un 42 %, i l’alpí, en un 58 %. Per les seves condicions, aquest espai va ser elegit per acollir el salmó europeu.

4) “Gaupe, Vinhamala”, amb una superfície de 7.378 ha, constitueix un paisatge glacial notable. Aquest espai forestal presenta una vegetació característica de l’alta muntanya pirinenca sobre pedra calcària i granit, amb conjunts notables de pins negres i pins rojos.

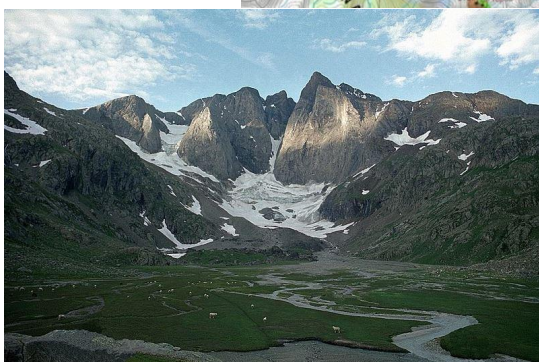

Heus aquí alguns **espais naturals d’interès ecològic, faunístic i florístic** dignes de ser visitats:

1) El **massís d’Ardiden**, un massís muntanyós de la cadena dels Pirineus que fa 25 km de llarg i 8,8 km d’ample, i culmina al pic d’Ardiden, a 2.988 m. Les seves roques són de naturalesa plutònica.

2) El **massís de Vinhamala** i les **valls de Marcadau, Gaube i Lutour**. El pic de Vinhamala (Comachibosa, en aragonès) és una muntanya de 3.298 m d'altitud, amb una prominència de 1.029 m, situada al massís homònim, entre la província d'Osca i el departament dels Alts Pirineus. És el pic més alt del vessant francès dels Pirineus. Al nord té les valls de Gaube i Lutour, al sud-oest la d'Ara (Osca) i a l'est la d'Ossoue. El massís s'estructura en forma de circ al voltant de la glacera d'Ossoue, amb un total de 16 tres mils.

Vinhamala. Vall de Marcadau.

Valls de Gaube i Lutour.

3) Els **massissos de Cabaliros i Moun Né**. L'antic ús de les pastures que envolten el cim de Cabaliros (2.332 m) per als ramats de cavalls, anomenats *cavalleries*, podria ser a l'origen del nom del pic. Quant al Moun Né (o pic de Monné), que culmina als 2.724 m, el seu nom ve de l'occità *mouné*, que vol dir 'cim negre'.

Cabaliros i Moun Né.

4) La **vall de Cestrède**. Aquesta vall pirinenca està situada administrativament als municipis de Gavarnie-Gèdre i Luz-Saint-Sauveur, al Lavedan. La part alta de la vall està dominada pel pic de Cestrède (2.947 m) i acaba en un petit circ glacial anomenat Oule de Cestrède. En gascó, una *cestrède* és el lloc on creix la milfulles (*Achillea millefolium*).

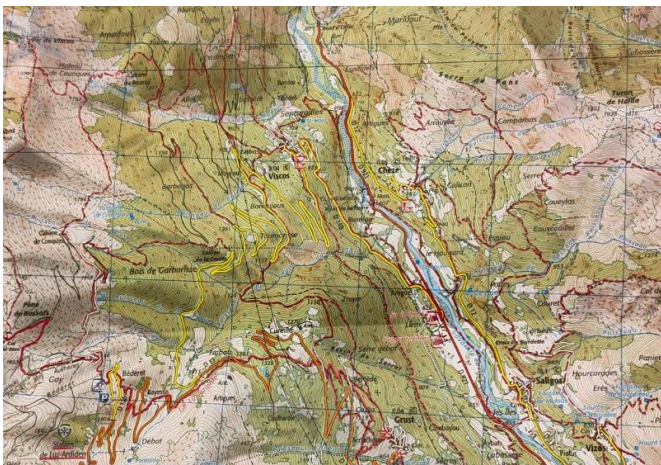

5) Les **valls d'Ossoue i Aspé**. Es tracta de dues valls glacials pirinenques situades administrativament al municipi de Gavarnie-Gèdre, al Lavedan. *Ossoue* és un hidrònim relacionat amb el mot *ousse*. 'curs d'aigua'. Quant a *Aspé*, aquest topònim podria venir del gascó *aspè*, 'abrupte', o del basc *atz-pe*, 'al peu de la roca'.

Ossoue i Aspé.

6) Els **vessants est i oest de Viscos**. Viscos, amb una ubicació ideal, és el poble típic de muntanya, amb cases de pedra antiga i sostres inclinats.

7) Les **valls de Gèdre i Gavarnie**. Al sud del poble de Gavarnie hi ha el circ homònim, que, esglaonat, en tres nivells, tanca la vall del gave de Pau. Al circ es forma una cascada d'uns 420 m d'alçària.

Circ de Gavarnie.

8) La **vall d'Azun**. Està formada per tres valls, que s'estenen per deu municipis. La principal és la vall d'Arrens, regada pel gave d'Azun, afluent del gave de Pau. Les altres dues són la vall d'Estaing i la vall superior d'Ouzoum.

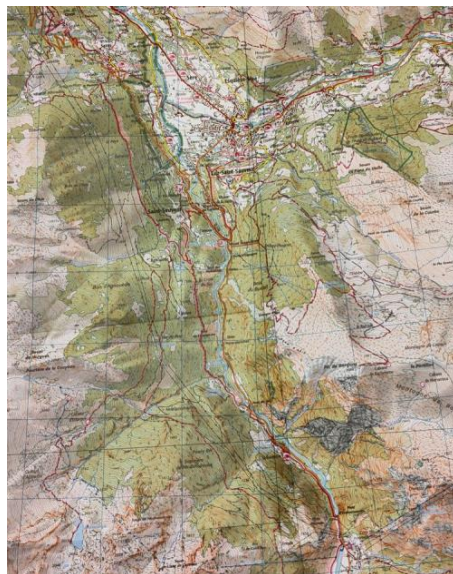
Vall d'Azun a l'altura del municipi d'Arrens-Marsous.

9) Les **valls de Barèges i Luz**. A Barèges hi ha un famós balneari, el més alt dels Pirineus. El poblet de Barèges és al peu del coll del Tourmalet, mític port de muntanya del Tour de França.

Mapa de la vall de Barèges. Estany Blanc.

A la vall de Luz, l'any 1660, hi va haver un fort terratrèmol que va causar grans danys a la regió, una dotzena de víctimes i un seguit de canvis naturals (formació de llacs...); amb una expansió de més de quatre-cents quilòmetres, el sisme es va poder percebre fins a Vendée, on s'acabava de celebrar l'enllaç entre Lluís XIV i Maria Teresa d'Àustria, que foren testimonis del sotrac.

Panoràmica de Luz-Saint-Sauveur.

UNA MICA D'HISTÒRIA...

Prehistòria i antiguitat

A les valls de sobre Cauterets s'han trobat nombroses restes prehistòriques i protohistòriques: onze cromlecs, quatre túmuls cromlecs, sis túmuls simples i cinc dòlmens. Els cromlecs són més aviat a la vall de Marcadau, en algunes planes i pastures.

Hi ha pocs vestigis del període anterior a la conquesta romana. De l'època gal·loromana s'han trobat restes de l'aprofitament termal de les aigües de Cauterets, com ara una piscina. Al balcó de Saint-Savin es va aixecar un *castrum*, així com la vil·la Palatium Aemilianum. A l'emplaçament de l'actual població de Cauterets hi havia una vil·la anomenada Bencer.

Edat mitjana

Al segle VIII o IX, un monjo anomenat Sabinus va venir a viure com a ermità a la vall. El futur sant Sabí, els seus miracles i la seva canonització van portar pelegrins. Al voltant de la seva ermita es va erigir una abadia, que va ser propietària de l'hospital de Cauterès així com de territoris donats per diversos nobles, com ara Carlemany i el comte de Bigorra. L'abadia va ser saquejada i destruïda pels normands.

Del 1059 al 1078, Bernat III, abat de Sant Sabí, va fer construir una piscina, anomenada "bany de dalt". Al seu voltant es van agrupar tot de cabanes residencials. Així va néixer el poble de Cauterets (*Cauterès*).

Al segle XII, un conflicte va enfrontar els habitants del Lavedan (Bigorra) i els de la vall d'Aspe per un robatori de bestiar; la conseqüència va ser la mort de diversos aspencs. El bisbe de Comenge, Bertrand, va excomunicar els bigordans, que tot seguit es van penedir i van ser condemnats a pagar a perpetuïtat i anualment una multa el dia de Sant Miquel a l'església de Sant Sabí. El tribut, anomenat *de les Medalles*, va ser satisfet regularment fins al 1789.

En aquell moment, hi havia tres banys al voltant de les diferents aigües termals, i el poble comptava amb vint focs.

Edat moderna

La recuperació dels valors clàssics durant el Renaixement va afavorir el retorn als banys i les termes. Les nombroses visites de Margarida de Navarra (1492-1549) durant el segle XVI havien de donar a Cauterets la seva autèntica anomenada.

Al segle XVI, l'abadia de Sant Sabí va perdre el seu prestigi i es va deteriorar per falta de manteniment. Durant les guerres de religió, la hidroteràpia s'atura arran de la destrucció i les guerres contra Espanya.

La construcció de carreteres transitables al segle XVIII fins a la Raillère va contribuir al desenvolupament de la vall. La Raillère esdevé la font de moda gràcies a l'edició de llibres sobre les fonts de Cauterets. A finals del segle XVIII es construeix el balneari Bruzaud.

Període contemporani

El segle XIX o l'època daurada de la hidroteràpia

Les Thermes de César, el Gran Hotel d'Anglaterra, el Gran Hotel Continental, etc., de façanes monumentals, són testimonis del segle XIX, l'època daurada de la hidroteràpia. Entre els seus famosos visitants hi ha George Sand, que hi va anar el 1825; Chateaubriand, que hi feu cap el 1829, i Victor Hugo, que s'hi deixà caure el 1843. Bernadette Soubirous, que patia asma, hi va anar unes quantes vegades entre el 1858 i el 1859.

Thermes de César.

La moda de la hidroteràpia al segle XIX va portar moltes personalitats, entre elles membres de la família Bonaparte. Hortense de Beauharnais, reina d'Holanda, filla de l'emperadriu Josefina i esposa de Lluís Bonaparte, rei d'Holanda, va estar a Cauterets del 18 de juny al 10 d'agost de 1807. El 8 de setembre de 1859 Napoleó III i l'emperadriu Eugènia de Montijo van visitar la vila.

Les infraestructures de transport es van desenvolupar amb força, en particular la línia ferroviària entre Llorda i Pèirahita, que es va inaugurar el 1871, i després un tramvia Cauterets - la Raillère, el 1897, i una línia entre Pèirahita i Cauterets, el 1899.

El segle XX: cap a una societat del lleure

A principis del segle XX, Louis Falisse va ser un dels pioners de l'esquí als Pirineus. Amb Henri Sallenave i Louis Robach va fer les primeres ascensions al Vinhamala i l'Aneto amb esquís. El pic Falisse (2.765 m), prop del Gran Facha, li ret homenatge. El club d'esquí de Cauterets es va crear l'any 1907. L'any 1910 es va organitzar el campionat francès d'esquí a Aigas Bonas i Cauterets.

L'any 1937 es va llançar la idea d'un telefèric per desenvolupar l'esquí a la zona, però es va ajornar a causa de la Segona Guerra Mundial.

En la dècada del 1950, durant la construcció de nombroses preses hidroelèctriques, Cauterets es va oposar a la creació de diversos embassaments al pont d'Espanya.

El 18 de juny de 2013, una riuada catastròfica va destruir diversos edificis del poble. La carretera departamental 920, via d'accés a Cauterets des de Pèirahita e Nestalàs, va ser arrasada pel gave. Els serveis del Consell General dels Alts Pirineus van fer traçar en un temps rècord un nou tram de via de diversos centenars de metres al vessant de la muntanya.

Termalisme

Cauterets és una ciutat balneari, ideal per tractar problemes de nas, orella i gola, i de reumatisme. Les aigües de les seves onze fonts s'exploten en dos establiments d'hidroteràpia: les Thermes de César, al mateix poble de Cauterets, i les Thermes des Griffons, al nucli de la Raillère. Les fonts són propietat d'un sindicat dels municipis de la zona.

Cultura i patrimoni local

Patrimoni arquitectònic

- Al lloc de l'antiga església, enderrocada l'any 1884, es va aixecar l'**església Notre-Dame-de-l'Assomption** de Cauterets, inaugurada l'any 1886.

- Inaugurada l'any 1901, l'**antiga estació de ferrocarril** de Cauterets va ser catalogada com a monument històric l'any 1981 per les seves façanes i teulades. És una construcció original que alguns associaran a un xalet de muntanya mentre que d'altres hi voldran veure un decorat de western. La línia de ferrocarril Pèirahita-Cauterets, abandonada l'any 1949, es va transformar en una via verda de trenta quilòmetres. La mateixa estació és ara seu d'espectacles i altres esdeveniments, i una estació d'autobusos.

- L'**antiga estació del telefèric** va ser construïda pels equips de Gustave Eiffel.
- Les **Thermes de César**, reformades l'any 1999, van ser construïdes l'any 1844.
- El conjunt format per la Rue Richelieu i, a continuació, la Rue de la Raillère es presenta com l'eix històric del poble. Situats a la riba dreta del gave hi ha **hotels i residències emblemàtics** de Cauterets.
- **Xalet Galitzine** (1840).

- El boulevard Latapie-Flurin compta amb diversos edificis remarcables de finals del segle XIX, el **Gran Hotel d'Anglaterra**, el **Gran Hotel Continental** (catalogat com a monument històric des de l'any 1984) i el **Casino Club**.

Patrimoni natural

Municipi pirinenc molt extens, Cauterets ofereix molts paratges naturals en contacte amb el Parc Nacional dels Pirineus: el pont d'Espanya, l'estany de Gaube o els salts d'aigua que adornen el gave de Jéret o el gave de Lutour.

Pont d'Espanya, estany de Gaube i cascada de Lutour.

Des del poble de Cauterets, el telecabin de Lys i després el telecadira del Grand Barbat permeten accedir al circ du Lys.

Cauterets en la literatura

- Cauterets és l'escenari de l'*Heptaméron*, un recull inacabat de contes amorosos escrits per Margarida de Navarra (que, com hem vist, era una assídua de la vila). Una crescuda de les aigües reté a Cauterets, on estaven en tractament, deu dames i senyors, que per entretenir-se decideixen explicar cadascun una història al dia.
- Va ser a Cauterets on el poeta anglès Alfred Tennyson (1809-1892) va tenir la idea de fer diversos poemes, en particular *Els menjadors de lotus*, durant un viatge amb el seu amic Arthur Hallam, també poeta, durant l'estiu del 1830.
- Cauterets és l'escenari del poema *Atta Troll*⁴ del poeta alemany Heinrich Heine (1797-1856), que va viure a l'exili a França des del 1831.
- Joan Maragall es va estar a Cauterets tots els estius entre el 1901 i 1906. Té alguns poemes hi estan relacionats, molt especialment el que es titula "La cascada de Lutour":

La cascada de Lutour

¿Veus, endins la selva obscura,
una tofa de blancura
bellugant-se entre els avets?
Ella és, que va atansant-se,
ella és, que va posant-se
sos penjolls i collarets.
Mira-la com ja s'avança.
¿No la veus que ve, que dansa
tota nua, tota blanca,
tota sola entre els avets?

Ja és aquí; i s'adreça al caire
del penyal i es llença al fons;
la corona li va enlaire,
collarets de caire en caire
desgranant-se a rodolons.
I ella canta i salta i grua
per damunt la roca crua;
tota blanca, tota nua,
tota escuma avall al fons.
Ja és al fons i estira els braços,
i després obre els ulls verds.
Mira al cel...

Salta, filla; canta, canta.
Tu no saps, ni sabràs mai,
com t'assembles, oh cascada!,
a una flor ben esclatada,
a una nit molt estelada,
a una dona molt amada
i al meu cor en son esplai.

⁴ L'os Atta Troll, presoner d'un antic combatent carlí que l'exhibeix com a atracció de fira al poblet francès de Cauterets, s'escapa per fugir a la cova de la bretxa de Rotllà, el paratge més agrest dels Pirineus. Un caçador, alter ego del poeta, es posarà a perseguir-lo amb un sinistre mort vivent, Laskaro, fill de la bruixa Urraca, que amb les seves arts màgiques el fa semblar viu.

(Joan Maragall, *Poesia completa*. Edició de Glòria Casals i Lluís Quintana. Edicions 62, Barcelona, 2010, pàg. 330-331.)

Enllaços d'interès

- [Site de la ville de Cauterets](#)
- [Site de l'office du tourisme de Cauterets](#)
- [Site des thermes de Cauterets](#)

- Programa d'activitats d'estiu del Parc Nacional dels Pirineus:
https://www.pyrenees-parcnational.fr/sites/pyrenees-parcnational.fr/files/2023-06/7425_PNP_Programme%202023_entier_pages.pdf